

Latvijas Republikas Senāts

SPRIEDUMS

Rīgā 2023.gada 25.aprīlī

Senāts šādā sastāvā: senatore referente Veronika Krūmiņa, senatores Dzintra Amerika un Diāna Makarova

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. C/ pieteikumu par Rīgas bāriņtiesas 2021.gada 4.augusta lēmuma Nr. 1-6/1476 atcelšanu, sakarā ar /pers. C/ kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2022.gada 18.oktobra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Rīgas bāriņtiesa sakarā ar bērna mātes /pers. D/ iesniegumu ar 2021.gada 4.augusta lēmumu Nr. 1-6/1476 (turpmāk – bāriņtiesas lēmums) pārtrauca bērna tēvam pieteicējam /pers. C/ bērna aizgādības tiesības. Lēmums pamatots ar to, ka pastāv pamatotas aizdomas, ka bērns cietis no emocionālas vardarbības ģimenē, kā arī pieteicēja prasību un zināšanu trūkuma dēļ bērna audzināšanā, problēmu neatzīšanas un nesadarbošanās dēļ pieteicējs nespēj nodrošināt bērnam pilnvērtīgu intelektuālo attīstību un labvēlīgu sociālo vidi. Cīņu līdzekli bērna interešu nodrošināšanai nav iespējams piemērot.

Pieteicējs vērsās tiesā ar pieteikumu par bāriņtiesas lēmuma atcelšanu.

[2] Administratīvā apgabaltiesa, izskatījusi lietu rakstveida procesā, ar 2022.gada 18.oktobra spriedumu pieteikumu noraidīja. Spriedums, pievienojoties arī Administratīvās rajona tiesas sprieduma motivācijai par aizgādības tiesību pārtraukšanu pieteicējam atbilstoši Civillikuma 203.panta pirmās daļas 5.punktam, pamatots ar to, ka bērns ir bijis klāt vecāku savstarpējos konfliktos un šādā situācijā konstatējamas pret bērnu vērstas emocionālas vardarbības pazīmes. Pieteicējs pēc saskarsmes ar bērnu atbilstoši tiesas spriedumam civilietā nenogādā bērnu atpakaļ bērna dzīvesvietā; bērna mātei jāiesaista institūcijas, lai panāktu bērna atgriešanos dzīvesvietā. Tas traumē bērnu. Pieteicēja un bērna mātes savstarpējie konflikti turpinās, un ar Rīgas rajona tiesas tiesneša 2022.gada 9.jūnija lēmumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību pieteicējam aizliegts tuvoties bērna mātei, mātes un bērna dzīvesvietai, bērna skolai un ārpuskolas nodarbību vietai. Līdz ar to ar šo lēmumu ir atzīts, ka konfliktu mazināšanas nolūkā ir nepieciešams samazināt pieteicēja un bērna mātes saskarsmi.

Lietā nav izšķiroši konstatēt, ka tieši pieteicējs ir visu konfliktu iniciators. Tas, ka ar spriedumu civilietā atzīts, ka bērna interesēs ir noteikt viņa dzīvesvietu pie bērna mātes, norāda, ka tiesa ir atzinusi: konkrētajā dzīves situācijā bērnam ir nepieciešams pastāvīgi atrasties mātes aprūpē. Tā kā ar šo tiesas spriedumu civilietā un tiesneša lēmumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību tiek ierobežotas tieši pieteicēja saskarsmes tiesības, tad ir pamats atzīt, ka arī šajā situācijā tieši pieteicēja aizgādības tiesību ierobežošana, tās pārtraucot, ir visefektīvākais līdzeklis, kā novērst tiesas konstatēto emocionālo vardarbību pret bērnu. Arī apstākļi, ka pieteicējs nesaskata, ka tiesas noteiktās saskarsmes kārtības neievērošana, konflikti ar bērna māti, bērna dzīves ritma neievērošana negatīvi ietekmē bērna emocionālo stāvokli, norāda uz to, ka pieteicējs neizprot bērna emocionālās vajadzības, vecāka pienākumus un uzdevumus bērna audzināšanā.

[3] Par apgabaltiesas spriedumu pieteicējs ir iesniedzis kasācijas sūdzību. Tajā norādīts, ka spriedumā ir nepamatoti piemērots Civillikuma 203.panta pirmās daļas 3. un 5.punkts, lai arī sprieduma motīvu daļā nav norādītas šīs normas. Ir nepareizi interpretēti Civillikuma 181.pants. Tiesa nav novērtējusi lietā esošos pierādījumus atbilstoši Administratīvā procesa likuma 154.pantam, jo uzskatīja, ka lietā nav izšķiroši konstatēt, vai tieši pieteicējs ir visu konfliktu iniciators. Tiesa nav vērtējusi pierādījumus, kas norāda uz bērna mātes vainu konfliktos. Tiesa nav ņēmusi vērā, ka savstarpējos konfliktos vainojami abi vecāki un tas atzīts arī ar tiesas nolēmumiem civilietā. Tiesa ir nepareizi interpretējusi tiesas spriedumu civilietā, uzskatot, ka, tā kā bērna dzīvesvieta noteikta pie mātes, tad bērnam nepieciešams atrasties pastāvīgā mātes aprūpē. Tāpat tiesai bija jāvērtē apstākļi uz apstrīdētā lēmuma pieņemšanas dienu. Pieteicējs nav saņēmis bāriņtiesas palīdzību, lai gan vairākkārt to lūdzis. Tiesa nav vērtējusi, vai bāriņtiesas iesaiste ir bijusi profesionāla un preventīva attiecībā uz iespējamā kaitējuma bērna interesēm novēršanu. Tiesai bija jāvērtē pieteicēja iebildumi pret rajona tiesas vērtējumu par bērna pieskatīšanu pandēmijas laikā. Tāpat pieteicējs iebilst pret apgabaltiesas secinājumu, ka rajona tiesas vērtējums, uzskatot pieteicēja vērsanos pie bērna mātes, saucot viņu uzvārdā, par bērna mātes apvainojumu, neliecina par to, ka rajona tiesa lietas izskatīšanā nebija objektīva.

[4] Bāriņtiesa paskaidrojums kasācijas sūdzībai nepiekrīt, uzskata to par noraidāmu.

Motīvu daļa

[5] Senātam jāvērtē, vai apgabaltiesa ir pareizi interpretējusi un piemērojusi Civillikuma 203.pantu par aizgādības tiesību pārtraukšanu.

[6] Aizgādības tiesību pārtraukšana ir būtisks vecāka tiesību ierobežojums. Tas ir izņēmuma līdzeklis. Tāpat tas ir galējais līdzeklis un piemērojams tikai tad, ja ir konstatējami Civillikuma 203.panta pirmajā daļā minētie apstākļi, kas rada bērna tiesību pārkāpumu, un šo pārkāpumu nav iespējams novērst citādi, kā vien pārtraucot vecāka aizgādības tiesības (*Senāta 2012.gada 12.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-870/2012, A420344312, 9.punkts*). Tādā veidā tiek ievērots samērīguma princips (*Senāta 2020.gada 14.oktobra lēmuma lietā Nr. SKA-1428/2020, ECLI:LV:AT:2020:1014_A420165519.12.L, 5.punkts*).

Senāts uzsver, ka atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.pantam tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir

prioritāras. Visām darbībām attiecībā uz bērnu neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts vai pašvaldību institūcijas, sabiedriskās organizācijas vai citas fiziskās un juridiskās personas, kā arī tiesas un citas tiesībsardzības iestādes, prioritāri ir jānodrošina bērna tiesības un intereses. Turklāt, nosakot bērna labākās intereses, nepieciešams tiekties uz bērna situācijas ilgtspējīgu risinājumu. Tātad, pārbaudot jebkura lēmuma, kas pieņemts attiecībā uz bērnu, tiesiskumu, tas jāvērtē caur bērna labāko interešu prizmu. Tiesai bērnu tiesību lietās ar vislielāko rūpību jānoskaidro un jāizvērtē faktiskie apstākļi, lai efektīvi aizsargātu bērna tiesības un tiesiskās intereses.

Valsts institūcijām ģimenes attiecību saraušana jāveic tikai ļoti ārkārtējos apstākļos. Visos lēmumos, kas attiecas uz bērniem, viņu interesēm ir vissvarīgākā nozīme (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2021.gada 9.decembra sprieduma lietā „R.M. pret Latviju”, iesniegums Nr. 53487/13, 99.punkts*).

[7] Pieteicējs kasācijas sūdzībā norāda, ka apgabaltiesa sprieduma motīvu daļā nav minējusi, ar kurām materiālo tiesību normām pamatota aizgādības tiesību pārtraukšana.

Senāts konstatē, ka, lai arī apgabaltiesas sprieduma motīvu daļā nav norādīta tiesību norma aizgādības tiesību pārtraukšanai, tomēr apgabaltiesa, piemērojot Administratīvā procesa likuma 307.panta ceturto daļu, ir pievienojusies rajona tiesas sprieduma motivācijai. Apgabaltiesa atzina, ka rajona tiesa pareizi konstatējusi lietas faktiskos apstākļus un tiesību normas, kas regulē konkrēto situāciju, kā arī pareizi tās piemērojusi. Rajona tiesas spriedumā ir norādītas piemērotās tiesību normas: tiesa kā pamatu aizgādības tiesību pārtraukšanai ir norādījusi Civillikuma 203.panta pirmās daļas 5.punktu.

Tā kā, piemērojot Administratīvā procesa likuma 307.panta ceturto daļu, apgabaltiesa pievienojas rajona tiesas sprieduma motivācijai (arī spriedumā piemērotajām tiesību normām), tad uzskatāms, ka apgabaltiesas spriedums ietver arī piemērotās tiesību normas, proti, Civillikuma 203.panta pirmās daļas 5.punktu.

Pieteicēja ieskatā apgabaltiesa arī nepareizi piemērojusi Civillikuma 203.panta pirmās daļas 3.punktu. Tomēr Senāts konstatē, ka tiesa nav pamatojusi spriedumu ar Civillikuma 203.panta pirmās daļas 3.punktu. Tāpēc šis kasācijas sūdzības arguments netiek vērtēts.

[8] Pārbaudot pieteicēja argumentu par Civillikuma 203.panta pirmās daļas 5.punkta nepareizu piemērošanu, Senāts norāda turpmāk minēto.

Atbilstoši Senāta judikatūrai aizgādības tiesības saskaņā ar Civillikuma 203.panta pirmās daļas 5.punktu pārtraucamas, ja vecāks veic emocionālu vardarbību, kas tieši vērsta pret bērnu. Savukārt ilgstošas vecāku konfliktējošas attiecības nav pamats, lai vienam vecākam pārtrauktu aizgādības tiesības. Jebkurš vecāku konflikts, it īpaši ilgstošs, rada bērnam spriedzi. Tomēr lietās, kas pamatā izceļas nevis no tā, ka vecāks tieši vērsas pret bērnu, pārkāpjot viņa tiesības vai tiesiskās intereses, bet no vecāku savstarpējā konflikta, ir ļoti rūpīgi jāvērtē, vai ir pamats tieši vienam vecākam pārtraukt aizgādības tiesības. Situācijas pasliktināšanās parasti notiek abu vecāku mijiedarbības rezultātā, kad katrs no vecākiem cenšas pierādīt savu subjektīvo taisnību (*Senāta 2022.gada 9.septembra sprieduma lietā Nr. SKA-933/2022, ECLI:LV:AT:2022:0909.A420161621.12.S, 6.punkts, 2022.gada 29.jūlija sprieduma lietā Nr. SKA-823/2022, ECLI:LV:AT:2022:0729.A420191021.30.S, 7.punkts*).

[9] Jebkurš konflikts ģimenē rada bērnam emocionālu spriedzi, un spriedze nenoliedzami pastiprinās un var radīt bērnam nākotnē paliekošas sekas gadījumā, ja konflikts ir ilgstošs un vecāki savstarpēji nespēj vienoties par būtiskiem bērna audzināšanas vai citiem jautājumiem. Nenoliedzami vecāku konflikts ir vērtējams kā emocionāla vardarbība pret bērnu. Līdz ar to šādā situācijā pamats bērnam radītai spriedzei ir tieši vecāku savstarpēji konfliktējošas attiecības, kuras vecākiem ir jārisina bērnam saudzīgā veidā. Tas šajās konkrētajās attiecībās starp bērna vecākiem netiek ievērots. Līdz ar to faktiski neregulējums šajās konkrētajās attiecībās tiks panākts tikai tad, kad vecāki savstarpēji, bez bērna iesaistīšanas, sasāpējušajos jautājumos spēs panākt saprātīgu risinājumu.

Tomēr, ja apdraudējums bērnam pamatā pastāv vecāku savstarpēji konfliktējošu attiecību dēļ, tas nav pamats automātiski pārtraukt aizgādības tiesības vienam no vecākiem. Lai piemērotu Civillikuma 203.panta pirmās daļas 5.punktu, jākonstatē, ka konflikts ir sasniedzis tādu bērna apdraudējuma līmeni, kas rada bāriņtiesai pienākumu izdot administratīvo aktu par aizgādības tiesību pārtraukšanu (*Senāta 2017.gada 17.maija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-717/2017, A420143316, 7.punkts*).

[10] Pieteicējs norāda, ka apgabaltiesas spriedumā, nospriežot pārtraukt pieteicējam aizgādības tiesības, ir būtiski trūkumi lietas apstākļu un pierādījumu izvērtējumā. Par šo argumentu Senāts norāda turpmāk minēto.

Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 251.panta piektajai daļai tiesai sprieduma motīvu daļā ir jāietver lietas faktisko apstākļu un pierādījumu analīze. Arī Administratīvā procesa likuma 103.panta otrajā daļā paredzēta prasība tiesai sniegt lietas apstākļu juridisku vērtējumu. Tas nozīmē, ka spriedumā nav pietiekami vispārīgi atsaukties uz lietas faktiskajiem apstākļiem un lietā esošajiem pierādījumiem. Tiesai spriedumā ir jānovērtē lietas faktiskie apstākļi un pierādījumi par tiem, kā arī jāizdara secinājums, kuri pierādījumi pierāda konkrētos faktus. Ja sprieduma motīvu daļā nav šādas lietas faktisko apstākļu un pierādījumu analīzes, tiesas spriedumā nav sniegts lietas apstākļu juridiskais vērtējums.

Apgabaltiesa spriedumā ir minējusi psihologa un bāriņtiesas darbinieka atzinumus, ka bērns vēlas mieru, stabilitāti, mīl abus vecākus un nevēlas konfliktus ģimenē, kā arī vispārīgi norādījusi, ka situācijā, kad starp bērna vecākiem ir regulāri savstarpēji konflikti, kuru liecinieks ir viņu nepilngadīgais bērns, ir konstatējamas pret bērnu vērstas emocionālas vardarbības pazīmes. Apgabaltiesa arī norādījusi, ka jautājumu par bērna interešu izglītības veidiem risināšana ģimenes konfliktu veidā neatbilst bērna interesēm un ir uzskatāma par emocionālo vardarbību, kas vērsta pret bērnu. Taču apgabaltiesa spriedumā nav atsaukusies un vērtējusi pierādījumus, kas liecinātu par to, ka tieši pieteicējs vērsis pret bērnu emocionālu vardarbību un tāpēc attiecībā uz viņu piemērojams galējais līdzeklis – pārtraucamas bērna aizgādības tiesības. Līdz ar to Senāts atzīst, ka apgabaltiesa, taisot spriedumu, nav ievērojusi Administratīvā procesa likuma 251.panta piekto daļu.

[11] Senāts konstatē, ka apgabaltiesa ir vērtējusi tikai pieteicēja rīcību un secinājusi, ka pieteicēja un bērna mātes savstarpējo konfliktu iemesls ir pieteicēja rīcība, nepildot tiesas nolēmumā noteikto, tas ir, nenogādājot bērnu viņa dzīvesvieta pēc saskarsmes tiesību īstenošanas, kā arī pastāvot uz savu viedokli par bērna interešu izglītības veidiem un neievērojot bērnam iedibināto dzīves ritmu. Vienlaikus apgabaltiesa ir norādījusi, ka lietā nav izšķiroši konstatēt, vai tieši pieteicējs ir visu konfliktu iniciators, tāpēc atteikusies vērtēt pieteicēja apelācijas sūdzībā minēto pierādījumu par bērna mātes vardarbību pret pieteicēju. Šis pieteicēja norādītais pierādījums ir pievienots lietai.

Tāpat pieteicējs norāda, ka nav pamatots tiesas atzinums, ka tikai pēc policijas un zvērīnāta tiesu izpildītāja iesaistīšanas pieteicējs atdod bērnu. Pieteicējs kasācijas sūdzībā norāda, ka tiesa nav izvērtējusi bērna mātes rīcību šajā kontekstā: sākotnēji pagaidu nolēmumu civillietā nepildīja tieši bērna māte, un pieteicējs bija spiests vērsties pie institūcijām pēc palīdzības, kā arī tiesa civillietā ir atzinusi, ka pie konfliktiem ir vainojami tieši abi vecāki.

Tādējādi, nevērtējot lietai pievienoto pieteicēja pierādījumu par bērna mātes vardarbību un citus pierādījumus par bērna mātes rīcību ģimenes konfliktsituācijās tik pat detalizēti kā pieteicēja rīcību, tiesa nav ievērojusi Administratīvā procesa likuma 154.panta pirmo daļu par pierādījumu vispusīgu izvērtēšanu.

[12] Pieteicējs uzskata, ka tiesa nepareizi interpretējusi Civillikuma 181.panta ceturto daļu, uzskatot, ka gadījumā, ja vecāki nespēj vienoties par saskarsmes kārtību ar bērnu, tad vecākam pārtraucamas aizgādības tiesības. Apgabaltiesa ir iejaukusies tiesas kompetencē civiltiesiskā jomā. Apgabaltiesa ir arī nepareizi interpretējusi tiesas nolēmumus civiltietā, uzskatot, ka, tā kā bērns dzīvesvieta noteikta pie mātes, tad bērnam nepieciešams atrasties pastāvīgā mātes aprūpē.

Civillikuma 181.panta pirmā daļa paredz, ka bērnam ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar jebkuru no vecākiem (saskarsmes tiesība). Šā likuma 181.panta ceturta daļa noteic, ka jebkurai personai ir pienākums atturēties no tādām darbībām, kas varētu negatīvi iespaidot bērna attiecības ar kādu no vecākiem. Senāts piekrit pieteicējam, ka Civillikuma 181.panta ceturta daļa attiecas uz saskarsmes tiesību īstenošanu, kurā vecākiem ir jāatturas no darbībām, kas var negatīvi iespaidot bērnu, bet problēmas saskarsmes tiesību īstenošanas procesā nevar automātiski interpretēt tādejādi, ka uz šo problēmu pamata ir pārtraucamas arī aizgādības tiesības. Problēmas saskarsmes tiesību izmantošanas procesā, arī ja saskarsme notiek uz tiesas nolēmuma civiltietā pamata, jārisina savstarpēju pārrunu ceļā, izmantojot speciālistu, tostarp bāriņtiesas palīdzību, lai saskarsme varētu notikt veiksmīgi un nepārkāpjot tiesas nolēmumā noteikto kārtību.

Kā Senāts jau norādīja, lēmums pārtraukt aizgādības tiesības ļoti būtiski un ilgtermiņā ietekmē attiecību dinamiku starp bērnu un vecākiem, it īpaši – starp bērnu un to vecāku, kuram ir pārtrauktas aizgādības tiesības, potenciāli novedot līdz pat situācijai, kur zūd kontakts starp bērnu un vecāku. Šāds lēmums nenovēršami izjauc līdzsvaru vecākiem pienātošo tiesību apjomā, krasi palielinot viena vecāka tiesību apjomu salīdzinājumā ar otru vecāku. Šādam lēmumam jābūt pamatotam ar vislielāko rūpību, un nav pieļaujama situācija, ka aizgādības tiesības tiek pārtrauktas tam vecākam, pie kura nav noteikta bērna dzīvesvieta un ar kuru ir ierobežotas saskarsmes tiesības, detalizēti nenoskaidrojot visus lietas apstākļus un otra vecāka atbildību.

Aizgādības tiesību pārtraukšana nav līdzeklis, kā novērst vecāku domstarpības bērnam un vecāka saskarsmes jautājumos. Ir jāpiekrīt, ka vecāks nedrīkst ļaunprātīgi izturēties pret saskarsmes kārtības ievērošanu, tādā veidā nodarot bērnam emocionālas ciešanas. Tomēr no apgabaltiesas sprieduma izriet, ka tiesa pieteicēja un bērna mātes strīdu par saskarsmes tiesību izmantošanu ar bērnu ir automātiski attiecinājusi arī uz aizgādības tiesību jomu, uzskatot, ka, lai tālāk nerastos problēmas ar saskarsmes tiesību ievērošanu, pieteicējam ir pārtraucamas arī aizgādības tiesības. Šāda pieeja noved līdz tam, ka ikvienā lietā, kur vecākiem rastos strīds par saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību un lai šīs problēmas neeskalētu, būtu lemjams par aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākam. Tomēr šāda interpretācija nav pamatota.

Kā jau norādīts iepriekš, gadījumos, kad ir runa par vecāku savstarpējiem strīdiem, kur problēmas eskalācija iespējama no abu vecāku puses, pamats aizgādības tiesību pārtraukšanai tieši vienam vecākam (konkrētajā gadījumā pieteicējam) ir iespējams tad, ja tiesa konstatē, ka tieši šis vecāks (pieteicējs) ir konfliktu iniciators un tieši šis vecāks ir tas, kurš neievēro tiesas nolēmumos noteikto kārtību un tādejādi tieši šis vecāks nodara bērnam emocionālas ciešanas, nevis ciešanas bērnam ar savu rīcību nodara abi vecāki.

Ievērojot minēto, secināms: neapšaubot, ka gan pieteicējam, gan bērna mātei savstarpējās attiecībās jāievēro vispārpieņemtās uzvedības normas, kā arī tiesas civiltietā noteiktā saskarsmes kārtība, Senāts konstatē, ka apgabaltiesa ir nepareizi interpretējusi Civillikuma 203.panta pirmās daļas 5.punktu. Tiesa ir šo tiesību normu piemērojusi nevis kā nepieciešamu līdzekli bērna aizsardzībai no vardarbības, bet kā līdzekli saskarsmes ierobežošanai starp pieteicēju un bērna māti nolikā novērst viņu savstarpējos konfliktus, kas saistīti ar bērna aizgādības tiesību un saskarsmes tiesību īstenošanu.

[13] Pieteicējs uzskata, ka tiesai, lemjot, vai bāriņtiesas lēmums par aizgādības tiesību pārtraukšanu ir tiesisks, bija jāpārbauda un jāvērtē tikai tie apstākļi, kas pastāvēja uz apstrīdētā lēmuma pieņemšanas dienu.

Vispārīgi ir pareizs secinājums, ka apstākļiem, kas radušies pēc nelabvēlīgā administratīvā akta pieņemšanas, nav nozīmes lietas izspriešanā. Šādā gadījumā pieteikuma priekšmets ir iestādes lēmuma tiesiskums, tādēļ tiesai jāpārbauda tie apstākļi, kuri pastāvēja pārsūdzētā iestādes lēmuma pieņemšanas laikā, un jāvērtē, vai bija pamats attiecīga lēmuma pieņemšanai. Taču atbilstoši judikatūrai, kas izveidojusies lietās, kas skar bērnu intereses, lai veicinātu ar konkrētajiem faktiskajiem apstākļiem saistītās situācijas ātrāku un pareizāku noregulējumu, kā arī iespēju robežās izvairītos no citu ar konkrēto faktisko situāciju saistītu lietu rašanās, pārsūdzētais administratīvais akts nav vērtējams atrauti no apstākļiem, kas radušies lietas izskatīšanas gaitā. Tādēļ lietās, kas skar bērnu tiesības un intereses, nelabvēlīga (tiesības ierobežojoša) administratīvā akta pārsūdzēšanas gadījumā ir vērtējami arī apstākļi, kas radušies pēc pārsūdzētā iestādes lēmuma pieņemšanas, tādejādi nodrošinot efektīvu bērna tiesību un interešu aizsardzību (*Senāta 2020.gada 8.maija sprieduma lietā Nr. SKA-815/2020, ECLI:LV:AT:2020:0508.A420209618.25.S, 15.punkts, 2014.gada 26.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-1032/2014, A420377813, 12.punkts*).

[14] Pieteicējs kasācijas sūdzībā norāda, ka tiesa atrauti no apelācijas sūdzības argumentiem pieteicējam norāda, ka domstarpības risināmas mediācijas ceļā un ar bāriņtiesas palīdzību. Pieteicējs jau vairākkārt ir vērsies bāriņtiesā ar lūgumiem pēc palīdzības, bet bāriņtiesa nav palīdzējusi.

Senāts norāda, ka, tā kā aizgādības tiesību pārtraukšana ir galējais līdzeklis vecāka tiesību ierobežošanā un pirms šo tiesību ierobežošanas bāriņtiesai ir jāpalīdz ģimenei risināt esošās konfliktsituācijas, lai atrastu bērna tiesībām un interesēm atbilstošākos risinājumus, tiesai, atkārtoti izskatot lietu, ir jāvērtē, vai bāriņtiesa konkrētajā gadījumā pirms aizgādības tiesību pārtraukšanas ir palīdzējusi konkrētās ģimenes situācijas risināšanā, lai aizgādības tiesības nebūtu jāpārtrauc. It īpaši tas ir lietās, kas izceļas nevis no viena vecāka fiziskas vardarbības, nolaidības un nerūpēšanās par bērnu, bet situācijās, kas saistītas ar saskarsmes tiesību nodrošināšanu bērnam ar vecāku uz tiesas nolēmuma pamata.

Senāts norāda, ka nav apšaubāms, ka, izņemot gadījumus, kad pastāv īpaši apstākļi, bērns labākajās interesēs ir uzturēt jēgpilnu un regulāru saskarsmi ģimeniskā vidē ar abiem vecākiem. Tāpēc bāriņtiesai vecāku domstarpības jāpalīdz risināt ne tikai formāli, piemēram, uzdodot apmeklēt kursus, bet jāiedziļinās situācijā pēc būtības, meklējot labākos veidus, tostarp efektīvi sadarbojoties ar sociālo dienestu un citām institūcijām, kā noregulēt attiecības starp vecākiem tā, lai viņi spētu īstenot bērna kopīgu aizgādību un vienoties par jautājumiem, kas būtiski ietekmē bērna attīstību. Tiesai situācijā, kad vecākiem pēc kopsdzīves iziršanas ir dažādi viedokļi par jautājumiem, kas attiecas uz bērna audzināšanu un saskarsmes tiesību īstenošanu, un kad vecāki ir vērsušies bāriņtiesā, ir rūpīgi jāvērtē arī bāriņtiesas darbības, kas ir tās kompetencē saskaņā ar Bāriņtiesu likumu un citiem normatīvajiem aktiem, kā arī atbildība par to, vai šīs darbības ir veiktas ne tikai formāli, bet pēc būtības un bērna labākajās interesēs.

[15] Par pieteicēja iebildumiem par to, kā rajona tiesa novērtējusi pieteicēja rīcību, tiesas sēdē uzrunājot bērna māti uzvārdā, Senāts konstatē, ka apgabaltiesa uz šo pieteicēja argumentu spriedumā ir atbildējusi. Apgabaltiesa, noklausoties rajona tiesas sēžu audioprotoķolus, atzina, ka apgabaltiesa nevar nepārprotami noteikt, vai šāda pieteicēja uzruna bija aizvainojoša bērnam mātei. Līdz ar to apgabaltiesa šim apstāklim nepiešķir būtisku nozīmi, izvērtējot pieteicēja rīcību un attieksmi pret bērnu māti. Apgabaltiesa, kopumā vērtējot rajona tiesas sēžu audioprotoķolus un spriedumu, nekonstatēja rajona tiesas neobjektīvātā pret pieteicēju. Senāts kā kasācijas instances tiesa atbilstoši Administratīvā procesa likuma 325.pantam faktiskos apstākļus nepārbauda.

[16] Ņemot vērā minēto, apgabaltiesas spriedums ir atceljams un lieta nododama atkārtotai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

[17] Tā kā apgabaltiesas spriedums tiek atcelts Civillikuma 203.panta pirmās daļas 5.punkta nepareizas piemērošanas dēļ, Senāts detalizētāk nevērtē pārējos kasācijas sūdzības argumentus, arī par bērna pieskatīšanu pandēmijas laikā.

Izskatot lietu no jauna, apgabaltiesai būtu jāapsver arī jautājums par procesa veidu, kurā ir iespējams pilnvērtīgāk izskatīt šāda veida sarežģītas lietas, kur tiesai ir svarīgi tieši uztvert procesa dalībnieku attieksmi pret situāciju.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 129.¹panta pirmās daļas 1.punktu, 348.panta pirmās daļas 2.punktu un 351.pantu, Senāts

nosprieda

atcelt Administratīvās apgabaltiesas 2022.gada 18.oktobra spriedumu un nodot lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā; atmaksāt /pers. C/ drošības naudu 70 *euro*.

Spriedums nav pārsūdzams.

V. Krūmiņa

Dz. Amerika

D. Makarova